

Hva er undersøkende journalistikk?

Steen Steensen, Høgskolen i Oslo, 11
januar 2011

24. mai 2007 eksploderte en tank ved Vest Tanks anlegg i Sløvåg i Gulen.

Foto: Wilhelm Benidtsen

Brennpunktsak ruller videre i internasjonal presse

Kjersti Knudssøn og Synnøve Bakke i Brennpunkt.

Samarbeider med britiske og nederlandske medier om å avsløre omfanget av giftskandale.

AV [Kristine Løwe](#) [14.10.2009 16:30]

I etterkant av av dokumentaren NRK Brennpunkt fikk årets SKUP-pris for «Mitt Skip er lastet med...», om giftig avfall og Vest-Tank ulykken i Sogn og Fjordane i 2007, har journalistene bak fått i seg et

Les mer om

- [Brennpunkt](#)
- [Gravejournalistikk](#)
- [NRK](#)

Brennpunkt-journalister vant pris

Kjersti Knudssøn og Synnøve Bakke vant prisen for seriene om Trafiguras giftige avfalldumping.

Foto: NRK

Brennpunkt-journalistene Kjersti Knudssøn og Synnøve Bakke vant prestisjefyllt internasjonal journalistpris i Geneve lørdag kveld.

KRISTINE GRUE LANGSET
kristine.grue.langset@nrk.no

Avsløringsidealet sentralt

- Drømmen om skupet
- Møkkagraverne
- Watergate-tradisjonen
- 1990: Første SKUP-konferansen i Norge
- SKUP-idealet: Avsløring som får konsekvenser
- Den undersøkende journalisten er en etterforsker
- Mye prestisje
- Nært knyttet til journalistikkens samfunnsoppdrag

Samfunnsoppdraget

- VVP 1.1: "En fri, uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i demokratiske samfunn"
- VVP 1.4: "Det er pressens rett å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold"
- Ideen om pressen som 4. statsmakt
- Undersøkende journalistikk gir pressen legitimitet

Noen viktige avsløringer: Kadra-saken

Kadra Yusuf

Kebba Secka

Definisjoner av undersøkende journalistikk

An investigative journalist is a man or woman whose profession it is to discover the truth and identify lapses from it in whatever media may be available.

Hugo de Burgh, *Investigative journalism* (s. 10)

Definisjoner av undersøkende journalistikk

Store norske leksikon:

Undersøkende journalistikk, gravejournalistikk, journalistisk sjanger som betegner et omfattende og langsiktig arbeid for å avdekke nye fakta eller sammenhenger. Tanken er at man ved å sette av tid og resurser utover den vanlige nyhetsdekningen kan gjøre en systematisk og metodisk undersøkelse som bedre oppfyller det journalistiske ideal om en kritisk overvåkning av bl.a. makthavere i samfunnet

Undersøkende journalistikk innebærer:

Nils Hanson, *Grävande journalistik*:

- Kritisk innfallsvinkel (fokus på det som ikke fungerer)
- Viktig emne
- Eget initiativ
- Egen research
- Egen analyse
- Eksklusivt (opplysninger som ellers ikke ville komme fram)

Definisjoner av undersøkende journalistikk

Nils Hanson, *Grävande journalistik*, 2009, s 14:

En granskning på eget initiativ for å publisere opplysninger av stor allmenn interesse som ellers ikke ville ha kommet fram

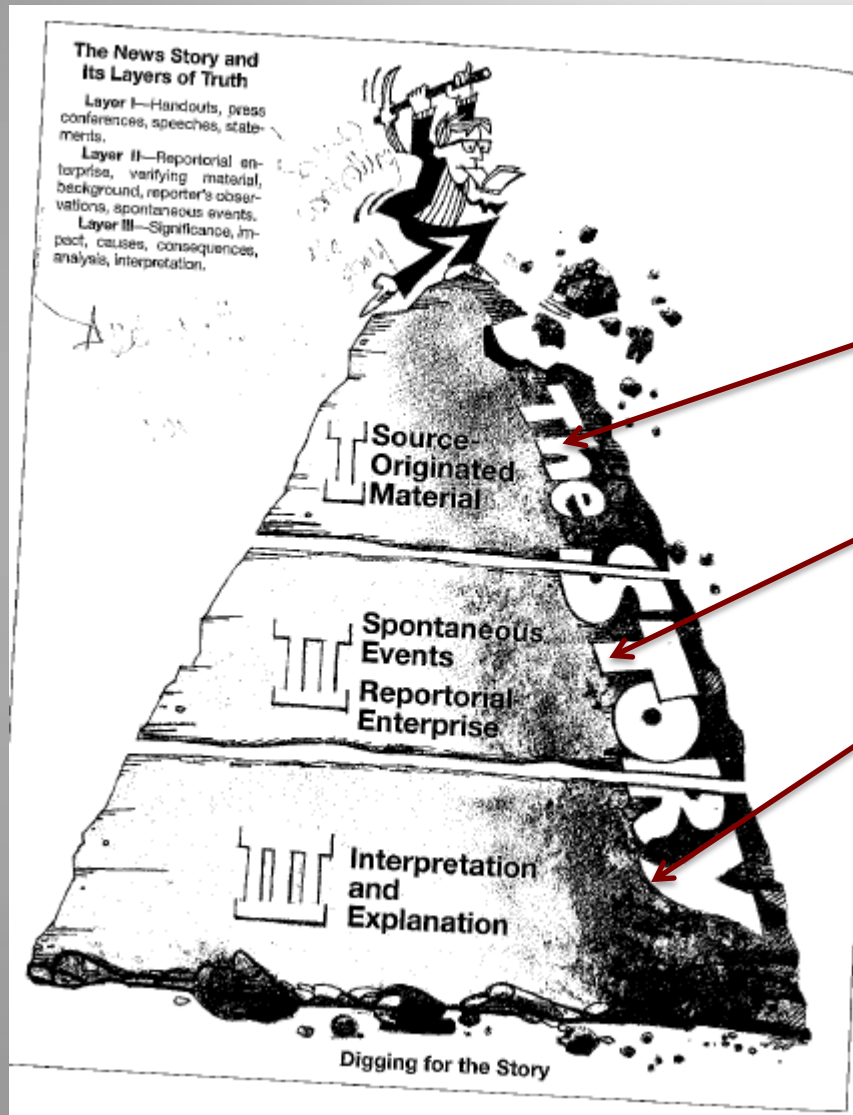
(...og som noen forsøker å skjule)

Definisjon undersøkende journalistikk

Vår definisjon:

En systematisk og uavhengig granskning på eget initiativ for å publisere opplysninger av stor allmenn interesse som ellers ikke ville ha kommet fram

Menchers 3 nivåer av journalistikk

Én-kilde-journalistikk

Balanse

Forklaring/analyse

Balanse er ikke nok!

[Eksempel: Er mobilstråling farlig?](#)

Psykologen:

- Programmet er skadelig for forholdet barn/foreldre

NRK:

- Nei, det er det ikke

Hva er sant?

Dagsavisen 10. januar 2011

Er dette undersøkende journalistikk?

VG 10 januar 2011

Ikke bare store avsløringer

Undersøkende journalistikk også viktig i forbrukerjournalistikken

SNÅSAMANNENS HEMMELIGHETER:
KJEMPET
15 år for å få barn
● SIDE 12, 13, 14 og 15

VG
Nr. 346 Lørdag 16. desember 2010 Uke 50 Kr. 20,00

HELD
Merkte Oscar på
kommer fra
golftist

**LAGET
FALSK
BANK** 64
SIDER

ELKJØP, LEFDAL OG EXPERT:
2. desember 17. desember 2. desember 17. desember

LOGIKK +696 KROMER
799,- 1495,-

IGN +350 KROMER
199,- 549,-

AVSLØRT

Slik skrur de opp
prisene før jul

SELGER FOR
MILLIONER
...etter
sin død

Jan Werner Danielsen ● SIDE 6, 7, 8 og 9

VELING VELING
KJØP OG VILING
GOD JUL **30 MILL I DAG**
I FORSTERPREMIEPOTTEN

LOTTO

Elks gulljente Linn Jørum Sulland:
**HJEM TIL
GULLGUTTEN**
● SPORTEIN SIDE 4 og 5

VGS TRULS DÆHLI OM
**NORTHUGS
OPPFØRSEL**
● SPORTEIN SIDE 1, 2 og 3

VG
Nr. 347
Lørdag
17. desember
2009
Uke 51
Kr. 22,00

**Elkjøp-sjefen nekter for at de
spekulerer i høyere julepriser**

FEIL!

**...HER ER
BEVIST**

Kjøp VG - se hvor mye Elkjøp øker prisene

Anders Nilsen
i Elkjøp

**JULIAN ASSANGE:
-DYRISK DRAG PÅ KVINNER**
● SIDE 14 og 15

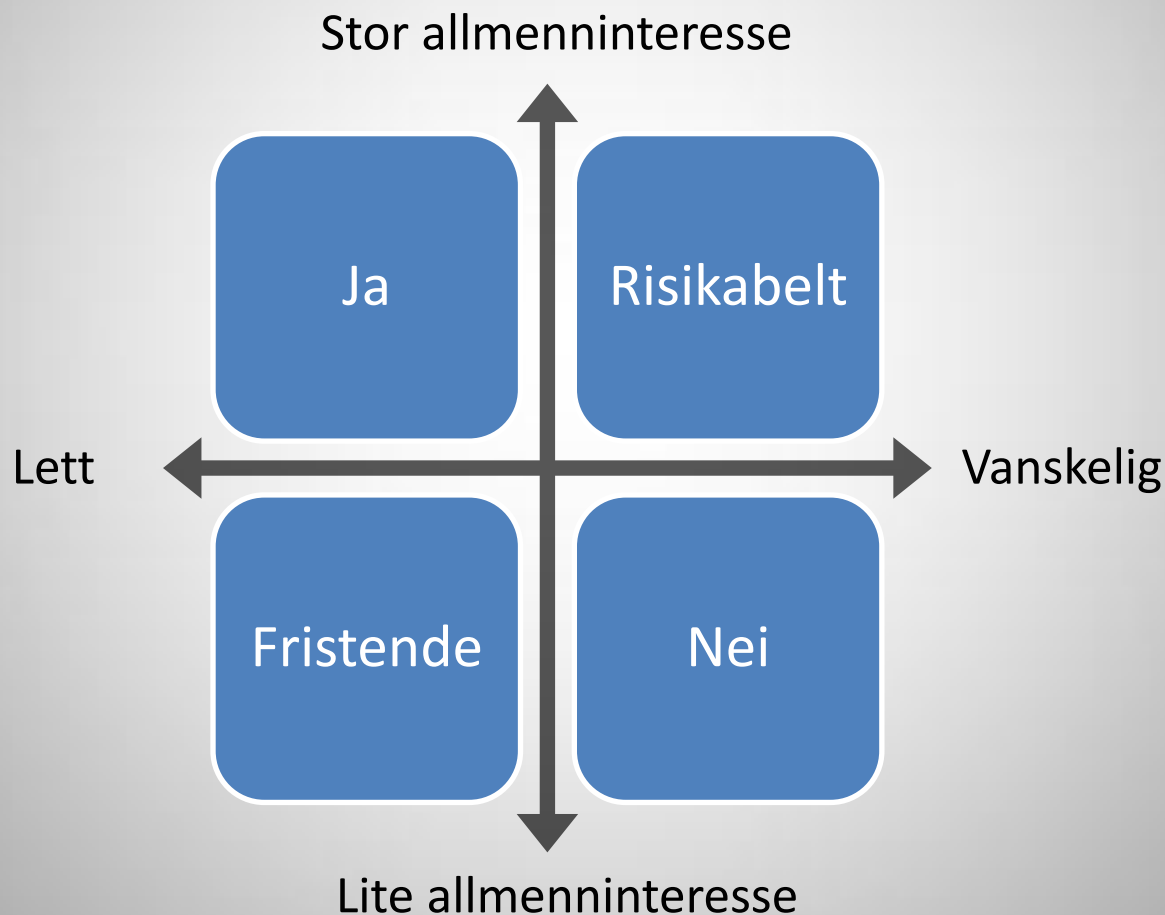

Ikke bare store avsløringer

Undersøkende journalistikk også viktig i
featurejournalistikken

Ideer til undersøkende journalistikk

Fra tema til konkret idé

- Tema: Problemene ved sykehusene
- Veien til idé:
  - Hvilket problem er det største?
    - ⇒ Lange behandlingsskøer
  - Hvilken behandlingsskø er det største problemet?
    - ⇒ Operasjonsskøene
  - Hvilken operasjonsskø skaper mest lidelse?
    - ⇒ Det er ideen!

Finn idé ved å gå bak nyheten

Ved store hendelser i nyhetsbildet (eks ulykker)

- Hva er årsaken til at det skjedde?
- Hva blir konsekvensene?
- Hvem er ansvarlig?
- Hva sier lover og regler?
- Hvem tjener på det?
- Hvem kan ha noe å skjule?

Finn idé ved å gå bak nyheten

Kjersti Knudsdøn og Synnøve Bakke, NRK
Brennpunkt, vinner SKUP-prisen 2009

24. mai 2007 eksploderte en tank ved Vest Tanks anlegg i Sløvåg i Gulen.

Foto: Wilhelm Benidtsen

Finn idé ved å gå *foran* nyheten

- Ved store arrangementer (eks ski-VM)
  - Er de ansvarlige verdt tilliten?
  - Finnes det noen lykkesøkere?
  - Økonomi: Hvem finansierer, hvem tjener på det?
  - Sikkerheten: Problemer, svakheter?
  - Myndighetene: Er tillatelser gitt, anbudsregler overholdt, etc
  - Hold evt. opp mot "fasit" etterpå

Finn ideer hos andre - følg opp

- Gamle gravesaker – oppfølging? (sjekk [SKUP-arkivet](#))
- Grav videre der andre slipper
- Gravesaker fra andre distrikter/land
  - [Investigative Reporters and Editors](#)
  - [Föreningen Grävande journalister](#)
  - Eksempel: Trenger jeg nye briller? (Fra Svenska Dagbladet til Göteborgsposten til danske tv-stasjoner)

Gransk avvik

- Myndigheter er pålagt å føre avviksmeldinger
  - Bruk av tvang på sykehjem, i psykiatrien, på barnehjem, asylmottak, etc)
  - Selvmord i fengsel/i psykiatrien/på sykehus
  - Arbeidsulykker
- Myndighetene er pålagt å føre tilsyn
  - Fylkesmannen
  - Arbeidsmiljøtilsynet

Krav til ideen

- Omfattende research, mange kilder og solid kunnskap om det aktuelle feltet.
- Helst en nyhet
- Må ha et minimumsnivå:
  - Noe dere *vet* vil være mulig å få til, som kan bli en sak
- Definer et maksimumsnivå
  - Hva dere maksimalt kan oppnå

Eksempel minimumsnivå

m|36

18./19. desember 2010 DN Magasinet

37|m

DN Magasinet | 18./19. desember 2010

[Dokumentar]

Jackpot på Malta

Nordmannen Øyvind Dahl har bygget opp en formue på flere hundre millioner på internettgaming. Bak flere gamblingselskaper på Maltaskjuler det seg norske eiere.

Knut Gjerres, Garán Skalm og Mikala Berg (foto),
Malta/Buze/L, Svein/Toralf Joss

KONEN Frisinn og melotheklighet. Såvidt i Sveits styret nordmannen Øyvind Dahl sine forandringer. Herfra har han fått utdelt lisens for å spille på gambling på nettet. Det betyr at han har fått lov til å spille på nettet. Det betyr at han har fått lov til å spille på nettet.

ØVIND DAHL, (58) ÅPNER døren til den 300 kvadrattmeter store luksushuset i Sliastad i Sveits. Han har prøvd å finne ut av det bakvaskede nettet bakover. Det betyr at han har prøvd å finne ut av det bakvaskede nettet bakover. Det betyr at han har prøvd å finne ut av det bakvaskede nettet bakover.

høker og høy kvalitet. Golv er tepegulv. Det er Gra-akifer, sier Dahl og smiler. Vi går trappen opp til kontoret under taket og ser hvor fint rommet er innlemmet i taket. Dahl er nå bo i et hus i Norge og har en liten formue da han selger bedriften. Det er ikke slett på som stasjon. Derfor valgte vi å holde dette privat.

norskid milliardbutikk i gamblingparadiset Malta. Hvem andre som sier akkurat, vil han ikke si, heller ikke hvor mye Norddahl tjener på gambling. Desverre. Det er konfidensialitet. Vi har valgt å ligge lavt. Hvem? Hattjen har en spesiell historie. Den er ikke slett på som stasjon. Derfor valgte vi å holde dette privat.

Hvem sitter i styret i selskapet? Desverre. Dere får mitt navn. Ikke mer. **Spilleren.** I en kjelleretasje i et gammelt leilighetskompleks i Oslo finnes det et spillerpensjonat på internett. Han begynte å spille på internett på en betimelig tid i slutten av 2000-årene, begynte å spille på internett i 2006, begynte å spille på internett i 2006, begynte å spille på internett i 2006.

stedet. I nesten to år har han brukt opp mot 10.000 kroner i inntekten på pengespill på nett, mye penger for en tenåring som fortalte på videregående skole og har hovedinnretningen sin på den butikken på internett. Han spiller også Black Jack. Han har lært kortspillet på gammasuksjonen. Øyten skjermen av tilknytning og autoritet - og en spillet avansert kortspillet. Det er som et virtuelt Las Vegas.

skjermen igjen. Tre jokere på midt på 6000 euro i kassen. Gjevinst betyr fest. Champagnen står klar i kjøleskapet. ... Jeg spiller mest på slotmaskin. Det er det det er rett og slett å vinne, sier Egenes. Han spiller også Black Jack. Han har lært kortspillet på gammasuksjonen. Øyten skjermen av tilknytning og autoritet - og en spillet avansert kortspillet. Det er som et virtuelt Las Vegas.

Fire kontrollspørsmål til idé

1. Er det et problem/et misforhold?
2. Er det viktig?
3. Er det mulig å dokumentere?
4. Er det lett å fortelle?

Jobb systematisk!

- Sett opp en *plan!*
- Fordel arbeidsoppgaver
- Bygg kildeliste med all nødvendig info – bruk for eksempel Google docs
- Samle alle dokumenter/info på ett sted (eks Google docs)
- Skriv referat av alle telefonsamtaler/intervjuer, legg tilgjengelig (eks Google docs)
- Før "logg" over alle henvendelser/mailer etc (Google docs)
- Skriv gjerne dagbok over gjøremål (Google docs)